

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΝΡΟΦΙΣΤΗΡΙΟΝ

Αριθ. πρωτ. 15600 Δ.Μ. 98

Περίληψις: Θεμελιώδεις βάσεις εθνικών διεκδικήσεων.

ΑΡΧΕΙΟΝ
[Signature]

Ε Γ Κ Υ Κ Λ Ι Ο Σ

Π ρ ο ς
ἀπέρας τὰς Πρεσβείας

-ο-

Τὴν πρωτοκοριακὴν συμβολὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς Δημοκρατικῆς Παρατάξεως συνώψισε καλλίτερον ἢ ἄπο κάθε ἄλλου ὁ Ἄγγλος Ἐπίτροπος τῶν Ἐξωτερικῶν κατὰ δεξιῶσιν δοθεῖσαν τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1942 εἰς τὴν ἐν Λονδίῳ Δέσχην τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς τιμὴν τῶν ἐκπροσωποῦντων τὴν Ἑλλάδα:

" Ἀσχόμενος πρὸς ὅ,τι θὰ εἴπουν οἱ ἱστορικοὶ τοῦ μέλλοντος, ἐτόνισε μεταξὺ ἄλλων ὁ κ. Σάου, ἐκεῖνο ὅτι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦδε εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔδωκε πρώτη ἀλησμόνητον μάθημα εἰς τὸν Μουσεολίνι, ὅτι - μετὰ τὴν μικρὰν βοήθειαν τὴν ὁποίαν ἐστάθημεν τότε ἱκανοὶ νὰ τῆς παρέσχωμεν - ἐγράφθη τοῖς Γερμανοῦς ἐπὶ τῆς ἐξουσίας, ὅτι ἀνέτρεψε τὴν χρονικὴν σειρὰν ὄλων τῶν σχεδίων τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἐπέφερεν οὕτω βίαικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεών του καὶ ἕως εἰς τὴν ἔλην πορείαν τοῦ πολέμου. Ἡμεῖς οἱ Ἄγγλοι δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτὲ τὴν ἀνακούσειν καὶ τὴν παρηγορίαν, τὰς ὁποίας μᾶς προσέφερε, κατὰ τὰς ἀγωνιώδεις ἐκείνας στιγμὰς τοῦ πολέμου, ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς στάσεως τῶν Ἑλλήνων".

Ἡ τοιαύτη στάσις καὶ ἡ ὑπερηράως καὶ ἀπαρεγκλίτως ἐθνικὴ πολιτεία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν ἐχθροκρατίαν συνεσάρωσαν ἐναντίον τῆς χώρας μας ἀνηκούστους καταστροφάς, τῆς ἐδημιούργησαν ὅμως ταῦτοχρόνως ἐξαιρετικὸς τίτλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν Μεγάλων αὐτῆς Συμμάχων, τίτλους δημιουργοῦντας τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐξετασθεῶν μετ' εὐμενείας αἱ ἐδαφικαὶ διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος.

I.- Κάθε μίᾳ ἐκ τῶν διεκδικήσεων αὐτῶν στηρίζεται ἐπὶ μιᾷ ἢ καὶ περισσοτέροις ἐκ τῶν κάτωθι βάσεων:

1) ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιοθέσεως τῶν πληθυσμῶν

καὶ τὴν σύστασιν τῆς Κυβερνήσεως Μόττσα (μεταφορὰ τῶν νέων ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς στρατολογίας εἰς τὴν Βόρειον Ἀλβανίαν κ.τ.λ.) Ἡ Διεθύνσεις Πολιτικῶν Ὑποθέσεων ἔχει ἐποδιάσει ὅμως μὲ λεπτομερέστατα ἐπὶ τοῦ θέματος στοιχεῖα.

Δὲν σβόνονται ὅμως μὲ τὴν βίαν καὶ τὰ ἐγκλήματα προαιώνιοι τίτλοι, οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξουδετερωθῇ ἡ - ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς ἡ Ιερωτέρα τῶν παρακαταθηκῶν μεταβιβασθεῖσα - ἐθνικὴ θέλησις τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Τὴν θέλησιν αὐτὴν, τὴν ἐπέδειξαν διαπυροῦντες ἀμόλυτον τὰ ἐθνικὸν των ὄρθημα καὶ ἀναπτύσσοντες ἐπὶ Τουρκοκρατίας θαυμαστὴν κοινωτικὴν ἀυτοδιοίκησιν καὶ ζηλευτὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀκμήν. Τὴν ἐξεδήλωσαν οἱ μεταξὺ αὐτῶν - ἀπόδημοι ἢ μὴ - εὐκατάστατοι, διαθέτοντες τὴν περιουσίαν των ὑπὲρ ἐθνικῶν σκοπῶν (Ἀροῶκης, Σίνας, Ζακπαῖοι, Ζωγράφος, Μπάγκας, Τσίτσικας, Ἀβραμίδης κ.τ.λ.) Τὴν ἐβροντοώνησαν μὲ τὸ αἷμα καὶ τὰς θυσίας τοῦ Βορειοηπειρωτικῆς Ἀγῶνος τοῦ 1914, ὡς καὶ βραδύτερον, συμμασχόντες κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ἐκλάστοτε πολεμικὰς τῆς Ἑλλάδος ἐπιχειρήσεις.

III. - Συμβατικαὶ διατάξεις, ψηφίσματα ξένων ἀντιπροσωπειῶν ἢ ἕτεραι διεθνεῖς ἀναγνωρίσεις.

α') Δωδεκάνησος.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 5 τῆς Συμφωνίας Βενιζέλου - Tittoni τῆς 29ης Ἰουλίου 1919 "L'Italie s'engage à la Grèce la souveraineté des îles qu'elle occupe dans la mer Egée. L'île de Rhodes demeurera sous la souveraineté de l'Italie, qui accordera dans les deux mois qui suivront la décision de la Conférence relativement aux îles de l'Egée occupées par l'Italie une large autonomie locale.....". Διὰ συμπληρωματικῆς περὶ Ῥόδου συμφωνίας, ἀνελάμβανεν ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις τὴν ἀποχρέωσιν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Ῥοδιακὸν πληθυσμὸν ἕως ἐκδηλώσῃ ἐλευθέρως τὴν θέλησιν του ὡς πρὸς τὴν τύχην τῆς νήσου τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία θὰ παρεχώρει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Κύπρον, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι τοιοῦτο δημοψήφισμα δὲν θὰ ἐλάβανεν, ἐν πάσῃ περιπτώσει χώραν πρὸ τῆς παρελεύσεως πενταετίας.

Ἡ καταγγελία τῆς Συμφωνίας Βενιζέλου - Tittoni, ἡ γενομένη τὴν 22αν Ἰουλίου 1920 ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως Giolitti - Sforza, ἀνεκλήθη ὡς γνωστὸν καὶ ἐμπράντως καθ' ὅσον ἀφεύρα τὴν Δωδεκάνησον, καὶ τὴν 10ῆν Αὐγούστου 1920 ὑπεγράφη, ὁμοῦ μετὰ τῆς γενικωτέρας Συνθήκης Σεβρῶν, καὶ εἰδικὴ ἑλληνοἰταλική. Διὰ τῆς πρώτης (ἄρθρον 122) ἡ Τουρκία παρ-

τείτο ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας τῶν δικαιωμάτων καὶ τίτλων αὐτῆς ἐπὶ τῶν νήσων. Διὰ τῆς δευτέρας ἐξεχώρει ἡ Ἰταλία τὰ δικαιώματα αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, γινομένης ἐξαιρέσεως ὡς πρὸς τὴν Ῥόδον, εἰς τὴν ὅποσαν εἰς ἐδίδοτο ἐντὸς διμήνου εὐρεῖα τοπικὴ αὐτονομία καὶ ἥς ὁ πληθυσμὸς θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀποσπασθῇ ἐλευθέρως διὰ τὴν τύχην τῆς νήσου τὴν ἡμέραν τῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐκχωρήσεως τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἑλλάδα - τοῦ τριούτου δημοψηφίσματος μὴ ὀνομαζόμενου νὰ λάβῃ χώραν πρὸ τῆς παρελεύσεως δεκαπεντατίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε, τὴν 17ην Μαΐου 1920, γίνεαι καμψῆφει ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς Γερουσίας τὸ ψήφισμα *Lodge* περὶ Βορείου Ἠκείρου, Δωδεκανήσου καὶ Μ. Ἀσίας. Ἴδου τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρακτικῶν (*Senate of the U.S.A., II/14771/9506, 66th Congress, 2 Session, S. Res. 824*):

"Resolved that it is the sense of this Senate that Northern Epirus (including Korçytza), the Twelve Islands of the Aegean (Dodecanese) and the occidental coast of Asia Minor, where a strong Greek population predominates, should be awarded by the Peace Conference to Greece and become incorporated in the Kingdom of Greece.

Ἡ ἑλληνοἰταλικὴ Συνθήκη Σεβρῶν περὶ Δωδεκανήσου καὶ Μικρῶν Ἀσίας κατηγγέλεθ' τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1922 διὰ προφορικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. *Sosaker*, Ἰκουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεως *Facta*, πρὸς τὸν ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνα Πρεσβευτὴν, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν περιεῖχε διάταξιν περὶ καταγγελίας. Ἠδυνήθη, ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐν Λωζάνῃ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία νὰ ἀπευθόνῃ τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1923 τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Συνδιασκέψεως μαρκήσιον Κῶρζον:

"La Délégation Hellénique n'a pas d'objection à formuler quant à l'article 15 du projet de traité, en vertu duquel la Turquie s'engage à renoncer, en faveur de l'Italie, à tous ses droits et titres sur les îles du Dodécanèse, énumérées dans cet article. Elle considère la procédure suivie comme juste. Elle fait rappeler cependant qu'un traité, non ratifié, entre l'Italie et la Grèce, sur la question de l'attribution de ces îles, existe, et elle réserve le droit au Gouvernement Grec, une fois la Turquie s'étant déistée de ses droits sur ces îles, d'engager dans un esprit amical les conversations nécessaires pour la détermination de leur sort. Le Gouver-

ημετέρας ἑλληνικῆς, faisant cette réserve, compte sur l'esprit de justice et d'équité de tous et surtout du Gouvernement Italien pour donner à la question des îles de Dodécanèse une solution conforme au principe des nationalités et aux désirs déjà intervenus.

ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἐπιουλάξεως οὐδεμία ἀντίρρησης ἢ διαμαρτυρία διατυπώθη ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἀντιπροσωπείας ἢ ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ἐγγράφως ἢ προφορικῶς, ἐπισήμως ἢ ἀνεπισήμως. Παρεδέχθη ἂντιθέτως ἡ Ἰταλία ὅτι τὸ δωδεκανησιακὸν ζήτημα παρέμεναν ἄνοικτὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ τὸ ἄρθρον 16 τῆς Συνθήκης Λωζάννης τῆς 24ης Ἰουλίου 1923 (διὰ τοῦ ἄρθρου 15 τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία παρητήθη ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας τῶν δικαιωμάτων καὶ τίτλων τῆς ἐπὶ τῆς δωδεκανήσου) ἐκανόνισεν ὅτι *«La Turquie abandonne renoncer à tous droits et titres de quelque nature que ce soit sur ou concernant les territoires situés au delà des frontières prévues par le présent traité et sur les îles autres que celles sur lesquelles la souveraineté lui est reconnue par le dit traité, le sort de ces territoires et îles étant réglé ou à régler par les intéressés»* καὶ ἀφοῦ ἐνδιαπερόμενοι διὰ τὴν ἀποκρίσιν εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἰταλία, εἰ ἐν Σέβραις ἐπὶ τοῦ ζητήματος συμβληθέντες.

Σημειώσεις: Ἡ ὑπαρξίς τοιαύτης ἐκκρεμότητος καὶ ἡ ἐπιθυμία ὅπως αὐτὴ κανονισθῆ τὸ ταχύτερον διὰ τῆς μόντης δυνατῆς λύσεως, τῆς παραχωρήσεως τῶν νήσων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὤθησαν καὶ τὴν Βρετανικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ νὰ συνδέσῃ τὸ ζήτημα μὲ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ *Malakand*. Ἦδη πρὸ τῆς Συνθήκης Λωζάννης, ὅταν ὁ τελευταῖος Ἰπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς προσησιατικῆς Ἰταλίας *Scasazza* εἶχε μεταβῆ εἰς Λονδίνον ἵνα διαπραγματευθῆ τὴν εἰς τὴν πατρίδα του ἐκχώσασιν τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ *Tzouf*, προσέκρουσεν εἰς τὴν κατηγορηματικὴν δέλωσιν ὅτι, πρὸ πάσης τοιαύτης διαπραγματεύσεως, θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ διακανονισθῆ τὸ ζήτημα τῆς δωδεκανήσου. Ἐν ἔτει 1924 ὁ Μουσεολίνι ἀνεκίνησε τὴν ἐπίθεσιν, δὲν εὐρέθη δὲ κατ'ἀρχὰς πρὸ ἰταλικῆς στάσεως τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀναλαβούσης τὴν ἀρχὴν ἑργατικῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος *Ramsay MacDonald* εἶχε τὴν 26ην Φεβρουαρίου - δηλαδὴ ὀλίγας μόνον ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς

έξουσίας - καθορίζει ένώπιον τής Βουλής τών Κοινοτήτων κατηγορηματικώς ότι "ὁ πληθυσμός τής δωδεκανήσου άνήκει έθνολογικώς εἰς τήν 'Ελλάδα" καί ότι "ὁ άπό τής χώρας τάδεως χωρισμός του άνω συντελεῖ εἰς τήν γενικήν εκείνην εἰρήνευσιν, τήν τόσον έπιθυμητήν εἰς τήν Κυβέρνησιν τής άνωτῆς Μεγαλειότητος". 'Εσπλάθη άκ νέου εἰς τοῦς 'Ιταλοῦς ότι "πάσα λύσις τοῦ ζητήματος τοῦ *Subsidiata* θά κρέπαι νά περιλάβῃ καί άδίκαιον διακανονισμόν τοῦ συνασθεῖς ζητήματος τοῦ άριστικοῦ καθεστώτος τών δωδεκανήσων", όταν δὲ τέλος, τήν 10ην 'Ιουνίου 1924, άπεγράφη εἰς Λονδίνον ἡ περί τής άφρικανικῆς ταύτης περιοχῆς άγγλοίταλινῆ συνθήκη, οἱ έπίσημοι βορειαντικοί κόκκοι άνεκοίνωσαν ότι ἡ 'Αγγλία έδέχθη γενναϊόδωρος έν τῇ βεβαιότητι ότι έξ ἴσου γενναϊόδωρος θά έδεικνύετο καί ἡ 'Ιταλία έναντι τής 'Ελλάδος ώς πρός τήν δωδεκάνησον.

β') Βόρειος 'Ηπειρος.

Τὸ Πρωτόκολλον Κερκύρας τῆς 17ης Μαΐου 1914, τὸ συνασθέν υπό τῆς Διεθνοῦς 'Επιτροπῆς 'Ελέγχου τῆς 'Αλβανίας - τῇ έξουσιοδοτῆσαι τοῦ Πρίγκηπος *Wied* - μετά τών έκπροσώπων τών Βορειοηπειρωτῶν καί έπισήμως κοινοποιηθέν εἰς τήν 'Ελληνικήν Κυβέρνησιν (εὔρετα κοινοτική άυτοδιοικήσεις, έπιχώριος χωροφυλακή, εκπαιδευτικῆ έλευθερία, ἰσοτιμία τῆς έλληνικῆς γλώσσης, κατοχῶσεις άρχαίων προνομίων Χειμαρριωτῶν).

'Η κατ' 'Οκτώβριον 1914 πρόσκλησις τῶν τριῶν Δυνάμεων τῆς *Entente* πρός τήν 'Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως άνακαταλάβῃ τήν Βόρειον 'Ηπειρον.

Τὸ Ἔρθερον 7 τῆς μυστικῆς Συνθήκης Λονδίνου τῆς 26ης 'Απριλίου 1915, δι' οὗ άπέσχετο ἡ 'Ιταλικῆ Κυβέρνησις ότι δὲν θά ἔσπερον άντίρρησην διὰ τήν εἰς τήν 'Ελλάδα εκχώρησιν τῆς Β. 'Ηπείρου καί άρίζετο μόνον ότι θά οὐδέστεροποιεῖτο ἡ άπό Αδελῶνος μέχρι τοῦ άκρωτηρίου Επδλου άκτῆ.

'Η Συμφωνία Βενιζέλου *Fittone* τῆς 29ης 'Ιουλίου 1919, Δυνάμει τῆς οποίας άνελάβανεν ἡ 'Ιταλία τήν άποχρέυσιν νά άποστηρίξῃ τήν εἰς τήν 'Ελλάδα προσάρτησιν τῆς Β. 'Ηπείρου (μὲ συνοριακὴν γραμμὴν άφίνουσαν εἰς ἡμῶς ἅπαντα τὰ χριστιανικά χωρία τῆς Χειμάρρας, τὸ Δέλβινον, τὸ 'Αργυρόναστρον, τήν περιοχὴν 'Ρίζης καί Ζαγοροῖς, τήν Πρεμετήν, τὸ Αἰασκοβίκι, τήν 'Εροσέκαν, τήν Μοσχόπολιν καί τήν Κορυτσέν).